

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

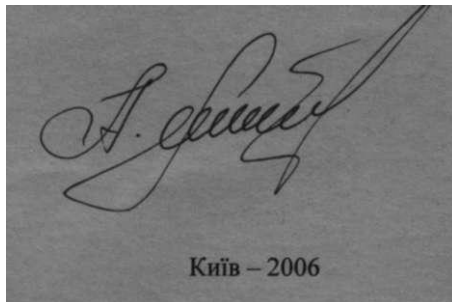
МАШТАЛІР Анатолій Миколайович

УДК 37.032:355.23

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дисерпшию є рукопис.

Роботі виконана в Центральному інституті післядипломної педагогічної освіти АПН України

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент
ПУЦОВ Володимир Іванович,
Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти, завідувач кафедри теорії і методики післядипломної педагогічної освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
МАСІЮВ Валерій Сергійович,
Київський державний аграрний університет,
завідувач кафедри психології, педагогіки і культури, м. Київ;
кандидат педагогічних наук, доцент,
КРАСИЛЬНИХ Юрій Семенович,
Національна академія оборони України,
заступник начальника кафедри військової педагогіки, м. Київ.

Провідна установа - Житомирський державний університет
ім. Івана Франка, кафедра педагогіки.

Захист відбудеться "7" грудня 2006 року о 16.00 годині на засіданні (імшаніюпаной вчері ради K26.709.06 в Національній академії оборони **України за** адресою: 03049, м.Київ-49, проспект Повітрофлотський, 28, 2-й поверх. і.гізасідань.

т дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії оборони **України** (03049, м.Київ-49, проспект Повітрофлотський, 28).

Автореферат розісланий "6" листопада 2006 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.В. Руденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Процес зростання обороноздатності України значною мірою детермінований якісною фаховою підготовкою і вихованням майбутнього українського офіцера. Поступове скорочення Збройних сил України, перехід на контрактну систему комплектування, орієнтація на стандарти армій НАТО зумовлюють необхідність змін у підготовці військових фахівців.

Психолого-педагогічні дослідження засвідчують, що в умовах інформатизації суспільства професійна діяльність спеціаліста, зокрема і військового, має набувати творчого характеру як засобу поглиблення його фахової компетентності. Тому спрямованість на творчий характер діяльності військових спеціалістів має бути пріоритетом розвитку військової освіти. Відповідно, виникає необхідність розробки як загальних підходів до формування творчої особистості майбутніх офіцерів, так і розбудови конкретної системи заходів та впливів, спрямованих на пріоритетність та розвиток творчих рис та культури особистості військового фахівця, формування компетентної відповідальної особистості, здатної конструктивно та ефективно працювати у проблемних, нестандартних ситуаціях військової діяльності. Це забезпечить оптимальну адаптацію випускників вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) до виконання ними службових обов'язків і їх подальше професійне зростання. Тому професійна підготовка сучасного фахівця має бути пов'язаною з формуванням його творчих якостей.

В кінці минулого століття проблеми формування готовності випускників середньої та вищої шкіл до професійної діяльності стали об'єктом досліджень вчених, зокрема: проблеми педагогіки професійної підготовки фахівців - О.А.Дубасенюк, І.А.Зязюн, Н.Г.Ничкало, В.А.Семиченко, В.М.Мадзігон, Є.М.Павлютенков, В.І.Пуцов та ін.; проблеми підготовки спеціалістів у військовій педагогіці - О.В.Барабанщиков, А.М.Зельницький, Л.О.Кандибович, С.О.Кубіцький, А.О.Ліготський, Є.Ю.Літвіновський, В.С.Маслов, М.І.Нещадим, П.В.Стефаненко, І.О.Хорєв, В.В.Ягупов та ін.

Проблеми технологічного підходу в формуванні творчої особистості та колективного творчого виховання розглянуто в роботах О.М.Любарської, О.М.Олексюк, О.М.Пехоти Б.Г.Ананьєва, Л.І.Даниленко, В.О.Кан-Калика, М.М.Поташника.

Останніми роками написано ряд дисертацій, в яких творчість розглядалася як важливий методологічний орієнтир вирішення специфічних психолого-педагогічних завдань, у тому числі у сфері професійної підготовки військовослужбовців (Т.П.Агапова, О.В.Бойко, Ю.С.Красильник, О.Б.Кривонос, Л.О.Макрідіна, С.О.Сисоєва, Г.І.Сорока).

Як показало наше дослідження навчального процесу ВВНЗ, а також відзиви з частин радіоелектронної розвідки (РЕР), у молодих офіцерів виникають труднощі з тим, що вони не мають достатнього творчого підходу до

розв'язання багатьох службових проблем, пов'язаних з освоєнням бойової техніки, навчанням та вихованням підлеглих, у засвоєнні нової військово-технічної інформації, в діях у складних нестандартних ситуаціях. У них відсутні потрібні творчі якості, формуванню яких не надається достатня увага у навчально-виховному процесі ВВНЗ.

Аналітичний огляд науково-теоретичних джерел показує, що процес формування творчої особистості так чи інакше займає провідне місце у дослідженнях багатьох проблем психолого-педагогічної науки, однак наукове завдання розвитку творчих якостей курсантів вищих військових навчальних закладів розроблене недостатньо, що і зумовило вибір теми дослідження: *"Формування творчих якостей майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки"*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до основних положень Концепції гуманітарного і соціального розвитку у Збройних Силах України, згідно з тематикою, передбаченою планом науково-дослідної роботи Житомирського військового інституту радіоелектроніки ім. С.П.Корольова і пов'язане з Постановою Кабінету Міністрів України № 1410 від 15 грудня 1997 року "Про створення єдиної системи військової освіти", науково-дослідною роботою "Формування творчої особистості курсанта", державний реєстраційний №3.8.5. В межах науково-дослідної роботи автором проаналізовано зміст навчально-виховного процесу ВВНЗ й обґрунтовано теоретичні та методичні умови формування творчих якостей майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки.

Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол №9 від 15 грудня 2004 р.) та зареєстрована Радою з координації наукових досліджень в галузі педагогіки і психології в Україні (протокол №4 від 26 квітня 2005 р.).

Об'єкт дослідження - система професійної підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах.

Предмет дослідження - зміст, форми та методи формування творчих якостей майбутніх офіцерів радіоелектронної розвідки.

Мета дослідження - науково обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови та методику формування творчих якостей майбутніх офіцерів радіоелектронної розвідки.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що формування творчих якостей курсантів вищих військових навчальних закладів у процесі фахової підготовки здійснюватиметься більш успішно завдяки:

- розробці структури творчих якостей курсанта вищого військового навчального закладу, яка б стала основою для діагностики рівнів їх сформованості та поставала б методичним орієнтиром у процесі формування творчих якостей майбутніх офіцерів;

- врахуванню розробленої системи організаційно-педагогічних умов формування творчих якостей курсантів, а саме: розширення соціально-

рольового репертуару курсантів, розвитку їх емпатійності, афективно-перцептивного сприйняття дійсності, творчого діалектичного мислення, мотивації творчої активності, участі у науково-дослідницькій роботі, виробленні у них творчих морально-світоглядних установок, розвитку механізмів саморегуляції.

- системному підходу до процесу формування творчих якостей курсанта, який має бути реалізованим на рівні цілісної особистості та відповідати особистісно-орієнтованій парадигмі освіти.

Відповідно до мети дослідження та висунутої гіпотези розв'язувалися такі **завдання**:

1. Проаналізувати наукову літературу та педагогічну практику з проблеми дисертаційного дослідження.

2. Розробити структуру творчих якостей майбутнього офіцера.

3. Визначити організаційно-педагогічні умови формування творчих якостей курсантів у процесі професійної підготовки.

4. Обґрунтувати методику формування творчих якостей майбутніх офіцерів.

5. Експериментально перевірити ефективність запропонованої методики та організаційно-педагогічних умов формування творчих якостей майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки.

Методологічну основу дослідження становлять положення про: теорію наукового пізнання; теорію педагогічної та професійної освіти; системний підхід як різнобічний і багатоваріантний спосіб аналізу досліджуваних проблем (І.В.Блауберг, Т.А.Львіна, С.С.Маркарян та ін.); психолого-педагогічні концепції вітчизняних і зарубіжних вчених про особистість (Б.Г.Ананьєв, В.А.Моляко, Я.О.Пономарьов, С.О.Сисоєва, А.Маслоу та ін.); особистість як активного суб'єкта діяльності й розвитку (І.А.Зязюн, В.Г.Кремень, М.С.Каган та ін.), а також особистісно-орієнтований, діяльнісний і синергетичний підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців (І.Д.Бех, В.В.Рибалка, В.В.Ягупов та ін.).

Джерельну базу дослідження становлять ідеї та настанови, висвітлені у державних нормативних документах України з проблем освіти, в тому числі й військової, законодавчі акти України з питань оборони та національної безпеки, Закони України "Про освіту" та "Про вищу освіту", Державна програма розвитку Збройних сил України на період 2005-2011 років, Національна доктрина розвитку освіти, Концепція гуманітарного і соціального розвитку у Збройних силах України, щорічник "Біла книга 2005: оборонна політика України".

Теоретичною основою дослідження стали ідеї, що знайшли відображення у контексті теорії особистості та діяльності (Л.С.Виготський, О.М.Леонтьєв, СЛ.Рубінштейн та ін.); у концепції безперервної та цілісної професійної підготовки кадрів у вищих військових закладах освіти (Д.В.Іщенко, І.Г.Радванський, А.О.Тихончук, Є.В.Ткаченко); у теоріях структури особистості (Дж.Гілфорд, П.Торранс, Ф.Баррон, К.Тейлор, С.Марланд,

О.М.Матюшкін, К.К.Платонов, М.О.Холодна, В.О.Моляко та ін.); у системному підході як евристично потужному засобі пізнання психолого-педагогічних процесів (О.М.Леонтьєв, Б.Ф.Ломов, В.В.Москаленко, Г.К.Середя та ін.), у вченні про соціальну детермінованість і творчу сутність особистості, суспільно-історичні закономірності свідомості та "Я"-концепцію (А.Адлер, Л.І.Бохович, Г.С.Костюк, С.Д.Максименко, А.Маслоу, К.Роджерс, СЛ.Рубінштейн, З.Фрейд, К.Юнг та ін.), у основних теоретичних положеннях про психологію обдарованості та творчості, про шляхи і засоби формування творчої особистості (В.І.Андреев, Г.С.Костюк, О.Н.Лук, О.М.Матюшкін, В.О.Моляко, Я.О.Пономарьов, С.О.Сисоєва, Н.Ф.Тализіна, Б.М.Теплов та ін.); у положеннях діяльнісного підходу до процесу творчості (Г.С.Костюк, О.М.Леонтьєв, СЛ.Рубінштейн та ін.); у концепції функціональної асиметрії півкуль головного мозку людини (Б.Г.Ананьєв, Н.М.Брагіна, В.Л.Деглін, Т.А.Доброхотова); у положеннях особистісно-орієнтованої парадигми освіти (І.Д.Бех та ін.).

Методи дослідження. З метою розв'язання поставлених завдань використано комплекс методів теоретичного, емпіричного й експериментального дослідження.

Теоретичні: аналіз, порівняння, класифікація та узагальнення наукових джерел з філософії, соціології, психології, педагогіки, для визначення сутності та структури поняття "творчі якості", інших основних науково-теоретичних положень.

Емпіричні та експериментальні: бесіда; анкетування; опитування; педагогічне спостереження; узагальнення досвіду організації навчального процесу; педагогічний експеримент з метою діагностики рівня сформованості творчих якостей, організації та проведення формуючого етапу дослідження; методи статистичної обробки дослідницьких результатів (непараметричний U-критерій Манна-Уїтні та G-критерій), за допомогою яких доведено однорідність контрольної й експериментальної груп на початку констатувального експерименту та достовірність розбіжностей у динаміці рівня сформованості творчих якостей за результатами формувального експерименту.

Організація дослідження. Дослідження проводилось у *три етапи*.

Перший етап (2000-2002) - вивчення та аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел з проблеми дослідження; аналіз військового досвіду з проблем професійної діяльності офіцерів РЕР; визначення об'єкта, предмета, мети і гіпотези дослідження, розроблено загальний зміст і методику роботи.

Другий етап (2003-2004) - визначення сукупності творчих якостей курсанта та показників їх сформованості; з'ясування основних протиріч фахової підготовки у системі ВВНЗ; проведення констатуючого експерименту; обґрунтування методики формування творчих якостей майбутніх офіцерів РЕР та визначення організаційно-педагогічних умов її реалізації у навчально-виховному процесі ВВНЗ.

Третій етап (2005-2006) - проведення формувального експерименту; апробація результатів дослідження; математичне обґрунтування отриманих

експериментальних даних; формулювання загальних висновків дослідження; розробка практичних і методичних рекомендацій щодо формування творчих якостей майбутніх офіцерів РЕР у навчально-виховному процесі ВВНЗ.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота виконувалася на базі Житомирського військового інституту радіоелектроніки ім. С.П.Корольова та Київського військового інституту телекомунікацій та інформатизації. У дослідженні взяло участь 38 науково-педагогічних працівників та 216 курсантів.

Наукова новизна та теоретична значущість дослідження полягає в тому, що:

1. Вперше розкрито сутність і структуру творчих якостей майбутніх офіцерів РЕР на підставі професіографічного аналізу діяльності офіцерів та моделі їх професійної компетенції.

2. Опрацьовано ефективну методику розвитку творчих якостей майбутніх офіцерів, яка ґрунтується на технологічному та компетентнісному підходах до формування спеціаліста й особистісно-орієнтованій освітній парадигмі та спрямована на розвиток гармонійної особистості майбутнього військового фахівця, формування його професійної компетентності.

3. Дістала подальший розвиток психолого-педагогічна структура професійної готовності майбутніх офіцерів до виконання своїх службових обов'язків у контексті творчих особистісних якостей та методика оцінювання творчих якостей особистості.

4. Удосконалено методичні основи практичної підготовки майбутніх фахівців РЕР на основі концепції особистісно-орієнтованого навчання та суб'єктно-діяльнісного підходу за рахунок використання інноваційних форм та прийомів.

Практичне значення дослідження полягає в реалізації результатів дисертаційного дослідження у підготовці майбутніх офіцерів радіоелектронної розвідки у ВВНЗ. Одержані емпіричні та експериментальні дані і висновки можуть бути використані у підготовці науково-методичних рекомендацій для науково-педагогічних працівників та командирів курсантських підрозділів в аспекті вдосконалення програм навчальних дисциплін, вивчення курсів соціології, військового навчання та виховання, управління повсякденною діяльністю. Основні положення дослідження можуть бути використані для подальшого обґрунтування теоретичних та методичних основ підготовки майбутніх офіцерів радіотехнічних спеціальностей.

Упровадження результатів дослідження полягає у безпосередньому застосуванні його результатів у навчально-виховному процесі Житомирського військового інституту радіоелектроніки ім. С.П.Корольова (акт про впровадження №358 від 2.03.2006 р.), Військового інституту телекомунікацій та інформатизації Національного технічного університету України "КШ" (акт про впровадження №1/108/109 від 17.03.2006 р.).

Особистий внесок здобувана у спільній науковій статті "Формування творчої особистості курсанта: синергетичний аспект" полягає в обґрунтуванні

основних ідей, які стосуються статусу творчої особистості курсанта як синергійного цілого, теоретичних положень, що характеризують сутність та особливості творчої професійної діяльності майбутніх офіцерів.

Вірогідність і аргументованість отриманих результатів дослідження забезпечувалися теоретико-методичною обґрунтованістю його вихідних положень, послідовною реалізацією особистісного, системного, діяльнісного та синергетичного підходів; використанням комплексу методів дослідження адекватних його об'єкту, предмету, меті і завданням; репрезентативністю вибірки; поєднанням кількісного й якісного аналізів отриманих результатів; застосуванням методів математичної статистики, реалізацією основних розробок і рекомендацій у навчальному процесі та позитивними результатами.

На захист виносяться :

1. Структура творчих якостей майбутнього офіцера РЕР.

2. Організаційно-педагогічні умови формування творчих якостей курсантів ВВНЗ, а саме: розширення їх соціально-рольового репертуару, розвиток емпатійності, афективно-перцептивного сприйняття дійсності, творчого діалектичного мислення, мотивації творчої активності, участь у науково-дослідницькій роботі, вироблення у них творчих морально-світоглядних установок, розвиток механізмів саморегуляції.

3. Методика формування творчих якостей майбутніх офіцерів РЕР.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у науково-дослідній роботі "Формування творчої особистості курсанта", доповідалися та обговорювалися на міжвузівських науково-методичних конференціях Житомирського військового інституту радіоелектроніки (Житомир, 2004-2005), Всеукраїнській науково-практичній конференції "Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді" (Київ, 2004), Міжнародній науково-практичній конференції "Творчість як засіб особистісного росту та гармонізації людських стосунків" (Житомир, 2005); Міжнародній науково-практичній конференції "Акмеологія - наука XXI століття" (Київ, 2005).

Результати дослідження проходили апробацію у процесі читання лекцій, проведення семінарських та практичних занять з навчальних дисциплін "Військове навчання та виховання", "Соціологія".

Основні результати дослідження висвітлені у 5 публікаціях, які надруковано у провідних фахових науково-методичних збірниках, затверджених ВАК України, з них 4-одноосібних.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загального висновку, списку використаних джерел (280 найменувань, в тому числі 2 іноземною мовою), 3 додатків, 10 рисунків, 15 таблиць. Загальний обсяг дисертації становить 252 сторінки, основний текст займає 204 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження і ступінь вивчення обраної проблеми; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і гіпотезу; охарактеризовано методологічну та теоретичну основи, методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення, особистий внесок здобувача, апробацію; подано відомості про структуру дисертації та положення, що виносяться на захист.

У першому розділі "Теоретичні засади формування творчої особистості майбутніх офіцерів" здійснено психолого-педагогічний аналіз професійної діяльності військових фахівців, висвітлено специфічні умови служби офіцерів радіоелектронної розвідки; з'ясовано необхідність формування у майбутніх офіцерів творчих якостей; визначено структуру творчих якостей курсанта, на основі якої виокремлені показники для проведення діагностування рівня їх сформованості; проаналізовано сучасний стан сформованості творчих якостей у майбутніх офіцерів.

Основними функціями військової діяльності в Збройних Силах України є: організаторська, що пов'язана з організацією, контролем, координацією, регулюванням та управлінням службовою діяльністю військ; функція планування, яка визначає способи та методи вирішення службово-бойових завдань; службово-професійна, яка сприяє підвищенню рівня професійної майстерності військовослужбовців і пов'язана з формуванням у них потрібних особистісних якостей та підвищеної відповідальності у вирішенні завдань забезпечення безпеки країни.

До особливостей службової діяльності офіцера частин радіоелектронної розвідки слід віднести: своєрідність цілей, результатів та умов діяльності (навчання та виховання підлеглих, підтримання на високому рівні морально-психологічного духу та бойової готовності підрозділу); особливий характер суб'єкта військово-професійної діяльності (людські ресурси та військова техніка); суворе регламентованість всіх аспектів діяльності (що визначається рядом відповідних військових документів); екстремальні умови діяльності; висока інтенсивність функціонування психіки військовослужбовця, велике інтелектуальне навантаження під час виконання бойових завдань.

Як показав аналіз відгуків на випускників, та досвід організації службової діяльності в частинах РЕР в умовах реформування ЗСУ і участі у виконанні миротворчих місій, інтеграційні процеси в НАТО, значна кількість молодих офіцерів виявляє недостатній рівень здатності ефективно виконувати службові обов'язки. За оцінками командирів частин, у середньому, тільки 4% випускників ВВНЗ мають "відмінну" загальну оцінку службової діяльності. Такий же відсоток випускників оцінюється на "добре." У середньому, 8% молодих офіцерів відмінно виконують обов'язки на бойовому чергуванні; 11% відмінно знають озброєння і військову техніку. Разом з тим, близько половини випускників за вказаними напрямками оцінюються тільки на "задовільно." Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є формування певних, зокрема - творчих якостей особистості, а саме: ініціативності та самостійності,

самокритичності та активності, високих організаторських здібностей та комунікативності, широкої ерудиції та культури, вміння швидко приймати рішення, високої відповідальності за результати особистих дій, рішучості та хоробрості, впевненості у собі, уміння володіти ситуацією, здатності швидко, точно, гнучко мислити, вміння логічно чітко говорити, ефективно виконувати функції управління, точності й швидкості реакції, координації і стійкості рухів і дій. Всі ці риси та якості може поєднувати в собі тільки всебічно розвинута творча особистість, на формування якої має бути спрямований навчально-виховний процес у вищому військовому навчальному закладі.

Аналіз освітньо-кваліфікаційних характеристик за спеціалізаціями підготовки фахівців радіотехніки дозволяє зробити висновок про те, що основними рівнями сформованості фахових умінь є репродуктивний та алгоритмічний (евристичний), що творчий рівень діяльності не закладений у сучасних нормативних освітніх документах. Як і в значаючому рівні професійної підготовки сучасного військового фахівця, а сучасні вимоги до розбудови Збройних Сил України, професійні завдання та уміння, які передбачено в освітньо-кваліфікаційних характеристиках військових фахівців, потребують творчого рівня військово-професійної діяльності.

За допомогою аналітичних методів (спостереження, опитування, бесіди, анкетування) розроблено перелік якостей (духовність, патріотизм, сміливість та рішучість (морально-бойовий чинник), перцептивна, художньо-естетична, пізнавальна відкритість оточенню, творче, діалектичне мислення, соціально-рольова пластика, широка ерудиція, потреба у самовдосконаленні, вольовий потенціал, навички саморегуляції), які характеризують фахівця з досить розвиненим творчим рівнем. Це дало можливість розкрити зміст творчих якостей, який у структурному вигляді включає три блоки: *мотиваційно-ціннісний; інтелектуально-гностичний; поведінково-практичний.*

Мотиваційно-ціннісний блок структури творчих якостей знаходить вираження у високій самосвідомості, глибоких і стійких соціально-значущих мотивах службової діяльності офіцера, у почутті відповідальності за виконання бойових завдань, ініціативності, потребі у самовдосконаленні, саморозвитку, яка базується на відповідному мотиваційному підґрунті й світоглядно-ціннісних орієнтирах, а саме: патріотизмі, духовності, відданості своїй державі, зацікавленості в інтенсивному й ефективному соціально-економічному розвитку України.

Інтелектуально-гностичний блок відображається у розвитку творчого мислення, фантазії, інтуїції, художньо-естетичного світобачення, у здатності до асоціативно-метафоричного мислення, у широкій ерудиції та культурі (принцип "талант є синтезом талантів"), професійній компетентності, у потребі до пізнання, здатності до творчого діалектичного мислення, самостійності, самокритичності (здатності подивитись на себе з боку, спроможність до рефлексії); відкритості до невизначеності, до моделювання життєвих ситуацій, у здатності до генерації оригінальних ідей, парадоксальних, несподіваних рішень; здатності приймати рішення в ситуаціях невизначеності, не лякатися

власних висновків і доводити розпочату справу до кінця, ризикуючи особистим успіхом та репутацією; у прагненні до винаходів, творчості, інновацій; у інтересі до загадок, парадоксів, імпровізації; у здатності до емпатії (здатності пізнавати особистісні й професійні риси підлеглих та ефективно впливати на них) та співпереживання, у розвитку афективно-перцептивної сфери, що значно розширює сенсорний "обрій" сприйняття світу, збагачує когнітивні ресурси його освоєння (здатності до тонкого розрізнення радіосигналів та вчасного реагування на них, здатності до ефективної комунікативної взаємодії з підлеглими, здатності швидко засвоювати нову військово-технічну інформацію, швидко оволодівати бойовою технікою).

Поведінково-практичний блок пов'язується з вольовими якостями, вмінням протистояти стресовим чинникам, розвитком вольових механізмів саморегуляції, самоконтролю, з рішучістю та хоробрістю в діях, з вмінням володіти ситуацією, вносити чіткість і порядок в організацію, не допустити паніки і дезорганізації, швидко приймати відповідальні рішення, з вмінням поєднувати активну та споглядальну життєві позиції, з розвитком певних якостей органів чуттів. Важливою є наявність лідерських, організаторських якостей та компетентності у комунікативній діяльності, творчого стилю діяльності (який дозволяє успішно виконувати завдання будь-якого ступеня складності та новизни) вміння гнучко виконувати різні соціальні ролі ("соціально-рольова пластика"). Всі блоки творчих якостей майбутнього офіцера взаємопов'язані та складають системну цілісність, яка моделює творчу особистість військового фахівця.

Враховуючи структуру творчих якостей, підібрані адекватні (об'єктивні, інформативні) діагностичні методи їх вимірювання. На підставі експертної оцінки групи експертів визначені адекватні діагностичні методи оцінювання рівня сформованості творчих якостей (методика визначення рівня духовного розвитку, С.О.Помиткін; тест виявлення творчого потенціалу, В.І.Тернопільська; методика вивчення емпатійності, В.В.Бойко; методика виявлення провідного перцептивного каналу, Дж.Гріндер, Р.Бендлер; тест 20-ти висловлювань М.Куна та Т.Макпартленда для діагностики рольового статусу; опитувальник локусу контролю Дж.Роттера, адаптований Р.С.Пантелеєвим та В.В.Століним), визначені критерії розподілу на рівні, дана характеристика кожного рівня сформованості (низький, середній, високий).

Низький рівень сформованості творчих якостей майбутнього офіцера характеризується рівнем світоглядної спрямованості, при якому переважають прагматичні ціннісні орієнтації; рівнем емпатійності, коли проявляється нездатність перейматися почуттями інших та ставати на їх точку зору; низьким рівнем розвитку перцептивного сприйняття дійсності (переважно розвинутим є один із трьох сенсорних каналів); рівнем творчого пізнання світу, при якому переважають репродуктивні форми пізнавальної активності; рівнем розвитку локусу контролю, коли переважає екстернальний чинник взаємодії зі світом; таким рольовим статусом, коли у поведінці переважає орієнтація на одну-дві соціальні ролі.

Середній рівень сформованості творчих якостей майбутнього офіцера характеризується рівнем світоглядної спрямованості, коли переважають культурно-прагматичні ціннісні орієнтації; середнім рівнем емпатійності (виявляється часткова здатність перейматися почуттями інших та ставати на їх точку зору); рівнем розвитку перцептивного сприйняття дійсності, коли переважно розвинутими є два з трьох сенсорних каналів; середнім рівнем творчого пізнання світу (переважають продуктивні форми пізнавальної активності); таким рівнем розвитку локусу контролю, при якому переважає проміжний між екстернальним та інтернальним тип взаємодії зі світом; середнім рольовим статусом (у поведінці переважає орієнтація на декілька соціальних ролей).

Високий рівень сформованості творчих якостей майбутнього офіцера характеризується високим рівнем світоглядної спрямованості (орієнтація у своїй діяльності на певний соціально-позитивний ідеал, який значно детермінує поведінку курсанта прагненням до самовдосконалення); високим рівнем емпатійності (здатність перейматися почуттями інших людей); високим рівнем розвитку перцептивного сприйняття дійсності (розвинутими є три сенсорні канали); високим рівнем творчого пізнання світу (переважають творчі форми пізнавальної активності); високим рівнем розвитку локусу контролю (здатність взаємодіяти зі світом у рідчій як інтернального, так і екстернального локусу); високим рольовим статусом (володіння широким репертуаром соціальних ролей).

Результати констатуючого експерименту показали, що з більшості показників курсанти мають недостатній рівень сформованості творчих якостей, необхідних для ефективного виконання службових обов'язків. Нами було продіагностовано дві однорідні групи курсантів за спеціальністю "Радіоелектронна розвідка" з однаковим змістом навчального процесу. Далі ми будемо називати їх контрольна та експериментальна групи. Результати діагностування показали, що курсанти контрольної групи і 6% курсантів експериментальної групи мають високий рівень світоглядної спрямованості, в той час як відповідно 71% і 60% курсантів виявили низький її рівень. Високий рівень творчого потенціалу показали відповідно 13% і 12% опитаних. Відповідно у 69% та 68% курсантів рівень виявився низьким. Високим рівнем емпатійності володіють 3% курсантів обох груп, а низьким 77-78%. Близький до таких результатів і показник гнучкості. Близько 92% курсантів показали середній рівень рольового репертуару, проте тільки у 3-4% опитаних він високий. Високий рівень локусу контролю виявили 7-8% респондентів; середній - 34-35%; низький - 58%. Однорідність контрольної і експериментальної груп доведено за допомогою непараметричного критерію Манна-Уїтні.

Однією із причин такого стану є низька практична орієнтація професійної підготовки майбутніх офіцерів, недостатнє використання системи вправ, спрямованих на оволодіння необхідними творчими вміннями, перевага описово-пояснювальних і констатуючих підходів, що дозволяє формувати у майбутнього

фахівця бачення лише зовнішньої сторони своєї діяльності, але не допомагає йому зрозуміти й осмислити внутрішні механізми військово-професійної діяльності.

Аналіз показав, що на заняттях із професійно-орієнтованих, спеціальних, тактичних дисциплін недостатньо використовуються форми, методи, прийоми навчання, які сприяють формуванню творчих якостей, а саме: проблемні методи, ділові ігри, творчі диспути, ігрові тренінги, тренінги розвитку певних механізмів та здібностей людини. Мало використовується така позааудиторна форма поглиблення знань курсанта, як проведення тематичних вечорів по предметах навчання, готуючись до яких курсанти отримували б творчі завдання. У навчальній діяльності курсантів практично не використовується дистанційне навчання, обмежений доступ тих, хто навчається, до локальної комп'ютерної мережі ВВНЗ та мережі "Інтернет-Р^Все це" не сприяє формуванню творчих якостей майбутніх офіцерів і гальмує процеси інтеграції нашої системи освіти в європейський освітній простір.

Отже, навчально-виховний процес ВВНЗ спрямований на підготовку фахівця, який спроможний вирішувати цілий комплекс проблем та завдань військової діяльності на репродуктивному та алгоритмічному рівнях, але не в повній мірі дозволяє молодим офіцерам виконувати свої функціональні обов'язки на високому, творчому рівні, швидко зростати професійно, самовдосконалюватися, активно покращувати рівень бойової підготовки підрозділів, в яких вони проходять службу.

У другому розділі «Методичні засади формування творчих якостей майбутніх офіцерів» визначені організаційно-педагогічні умови формування творчих якостей курсантів, окреслені шляхи їх реалізації; подано методiku формування творчих якостей; описано організацію формувального експерименту та дослідно-експериментальну перевірку ефективності запропонованої методики.

Організаційно-педагогічні умови формування творчих якостей курсантів впливають з їх структури, блоків, показників, рівнів сформованості а також специфічних умінь, що є підґрунтям опрацювання методики формування творчих якостей.

Обґрунтовано методiku формування творчих якостей майбутніх офіцерів РЕР у навчальному процесі ВВНЗ як сукупність систематизованих і цілеспрямованих складових методів, прийомів, способів і організаційних форм навчання, принципів і правил їх творчого застосування, спрямованого на всебічний особистісний, інтелектуальний і професійний розвиток особистості майбутнього фахівця, на формування його творчих якостей в процесі підготовки у ВВНЗ. В основу методики формування творчих якостей майбутніх офіцерів покладена певна технологічна процедура, яка базується на традиційних принципах побудови педагогічних технологій (О.М.Пехота). Основні етапи формування творчих якостей майбутніх офіцерів РЕР та їх послідовність представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Етапи формування творчих якостей майбутніх офіцерів РЕР

Етап	Мета	Завдання	Засоби реалізації	Терміни
Установчо-діагностичний	Проведення констатувального експерименту (КЕ), з'ясування реального стану проблеми, добір змісту, форм і методів розвитку творчих якостей курсанта	З'ясування реального стану сформованості творчих якостей та рівнів сформованості кожного із показників	Діагностування, анкетування, опитування, бесіди	Час проведення КЕ
Мотиваційно-пізнавальний	Актуалізація мотивів творчої діяльності та потреби особистісного зростання, творчої самореалізації у курсантів	Актуалізація проблеми виховання творчої особистості; мотивація досягнення успіху в процесі особистісного зростання, професійного самовдосконалення курсантів	Проблемні лекції, тематичні дискусії, ознайомлення з тематикою науково-дослідницьких творчих робіт	Час проведення ФЕ
Організаційно-корегуючий	Створення умов творчого особистісного розвитку курсантів	Реалізація факультативу з формування творчих якостей	Психолого-педагогічні заходи факультативу, реалізація ОПУ	Час проведення ФЕ
Узагальнююче-результативний	З'ясування рівня сформованості творчих якостей та окреслення перспектив особистісного зростання та професійного вдосконалення курсантів	Діагностика рівнів сформованості творчих якостей,	Діагностичні заходи формування експерименту (ФЕ), обговорення результатів	Час проведення ФЕ

Навчально-виховний процес у експериментальній та контрольній групі був подібний у загальних рисах, оскільки здійснювався в межах державних освітніх стандартів і програм для вищих військових навчальних закладів. Водночас, у експериментальній групі використовувалась методика формування творчих якостей у курсантів. У реалізації методики головна роль належала розробленому факультативному курсу "Творчість як шлях до професійного самовдосконалення".

Заняття факультативу включали лекційно-аналітичну частину, де у системному вигляді подавалась та обговорювалась актуальна інформація евристичного змісту. Тренінгова частина факультативного заняття у концентрованому вигляді відтворювала соціальні умови існування людини з метою розширення репертуару соціальних ролей курсантів та розвитку відповідних якостей. Проводились тренінгові заняття з розвитку творчих здібностей, творчої рольової гри, саморегуляції, розвитку емпатії,

комунікативних вмінь, самовираження, самопізнання, розвитку моральних якостей, сенситивності, рефлексії. Тренінгові заняття повторювалися через певний проміжок часу. Водночас мало місце поєднання теоретичного та практичного аспектів факультативу. Курсанти брали участь у науково-дослідній роботі, у діяльності різних курсантських груп. Таким чином, ми змоделивали умови комплексного виховного впливу, що відповідає принципу

Суттєво, що така кількість навчально-виховних заходів сприяла формуванню професійної компетентності курсантів, оскільки знання, вміння та навички, які при цьому засвоюються, отримують додаткові вектори своєї актуалізації, насичуються новими комплексними асоціативними зв'язками, збагачуються міждисциплінарними паралелями, що виводить курсантів на творчий рівень сприйняття та освоєння дійсності.

Реалізація програми факультативу у навчально-виховний процес ВВНЗ (Житомирський військовий інститут радіоелектрошки_м^СП.Корольова, Військовий інститут телекомунікації та інформатизації Національного технічного університету України "КПІ") дозволила сформувати необхідний рівень творчих якостей майбутніх офіцерів РЕР (таблиця 2).

Таблиця 2

Результати експериментального дослідження формування творчих якостей майбутніх офіцерів

РІВНІ ПОКАЗНИКІВ	КОНСТАТУВАЛЬНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ		ФОРМУВАЛЬНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ		РІЗНИЦЯ МІЖ ПОКАЗНИКАМИ	
	к г	ЕГ	к г	ЕГ	к г	ЕГ
ПОКАЗНИК СВИТОГЛЯДНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ (у %)						
Високий	4	6	6	26	+ 2	+ 20
Середній	25	28	28	38	+ 3	+ 10
Низький	71	66	66	36	- 5	- 30
ПОКАЗНИК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ (у %)						
Високий	13	12	14	37	+ 1	+ 25
Середній	18	20	25	35	+ 7	+ 15
Низький	69	68	61	28	- 8	- 40
ПОКАЗНИК ПЕРЦЕПТИВНОСТІ (у %)						
Високий	2	1	4	22	+ 2	+ 21
Середній	10	14	15	49	+ 5	+ 35
Низький	88	85	81	29	- 7	- 56
ПОКАЗНИК ЕМПАТІЙНОСТІ (у %)						
Високий	3	3	6	18	+ 3	+ 15
Середній	20	19	25	42	+ 5	+ 23
Низький	77	78	69	40	- 8	- 38
ПОКАЗНИК РОЛЬОВОГО РЕПЕРТУАРУ (у %)						
Високий	4	4	8	26	+ 4	+ 22
Середній	94	90	90	72	- 4	- 18
Низький	2	6	2	2	0	- 4
ПОКАЗНИК ЛОКУСУ КОНТРОЛЮЄ (%)						
Високий	8	7	10	24	+ 2	+ 17
Середній	35	34	58	63	+ 23	+ 29
Низький	57	59	32	13	- 25	- 46

Діагностування показників трьох блоків творчих якостей виявило позитивні зміни в еспериментальній групі, що підтверджувалося наявністю статистично вірогідних зсувів рівня показників творчих якостей. В контрольній групі хоча і була зареєстрована позитивна динаміка, але вона виявилася недостовірною. Експериментальна група переважає контрольну за рівнем досліджувальних ознак. Це підтверджує ефективність запропонованої методики формування творчих якостей майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки.

ВИСНОВКИ

У дисертації одержано низку важливих наукових і практичних результатів, які містять розв'язання наукового завдання з формування творчих якостей майбутніх офіцерів радіоелектронної розвідки у навчальному процесі ВВНЗ:

1. Здійснений аналіз відповідних психолого-педагогічних джерел дозволяє зробити висновок, що творчість - це діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей. Будучи за своєю сутністю культурно-історичним явищем, творчість має психологічний аспект. Вона передбачає наявність у особистості здібностей, мотивів, знань і умінь, завдяки яким створюється продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю. Вивчення цих властивостей особистості виявило важливу роль уяви, інтуїції, емпатії, самодетермінації, надситуативності, а також потреби особистості в самоактуалізації, самореалізації, у розкритті і розширенні своїх творчих можливостей. Тому одним із актуальних завдань сучасної освіти, у тому числі і військової, є їх спрямованість на формування цілісної особистості у процесі розвитку творчих якостей людини, які мають інтегруватися у системну цілісність, котру складає особистість. Творча особистість, таким чином, постає системним, утворенням, до якого не зводиться сума творчих рис та якостей людини. У сучасних наукових дослідженнях у цілому залишається незрозумілим процес трансформації окремих творчих якостей у системну цілісність творчої особистості.

2. Завдяки вивченню специфічних умов служби офіцерів частин радіоелектронної розвідки з'ясовано, що вони потребують формування певних особистісних рис, серед яких творчі якості займають провідне місце. Тому професійна підготовка курсантів має бути спрямована на досягнення творчого рівня діяльності, формування творчої особистості, що дозволяє ефективно виконувати професійні обов'язки за умов експоненціального темпу розвитку сучасного світу, швидкого поновлення сучасних знань та технологій. Константавальний експеримент, аналіз стану фахової підготовки майбутніх офіцерів та вивчення недоліків, виявлених за оцінкою службової діяльності випускників, показали невідповідність зазначеної фахової підготовки сучасним вимогам до військового спеціаліста.

3. На основі аналізу професіограм та специфіки професійної діяльності офіцерів РЕР розроблена структура творчих якостей курсантів, яка включає три блоки: мотиваційно-ціннісний, психолого-педагогічний зміст якого передбачає, що творчість особистості постає певною цінністю (а в теоретичному наближенні

є ідеалом як вищою цінністю); інтелектуально-гностичний, психолого-педагогічний зміст якого передбачає, що творчість пронизує акт пізнання дійсності особистістю (а в теоретичному наближенні є суттєвим моментом цього пізнання); поведінково-практичний, психолого-педагогічний зміст якого передбачає, що діяльність людини набуває творчого характеру. У структурі вперше відображені творчі якості майбутніх військових фахівців у контексті їх професійних умінь та фахових завдань.

4. Організаційно-педагогічні умови формування творчих якостей курсантів полягають у комплексних завданнях професіоналізації творчої особистості: розширенні їх соціально-рольового репертуару, перцептивного сприйняття оточення, розвитку емпатійності, рефлексивності, творчого діалектичного мислення та освоєнні дійсності, мотивації творчої активності, виробленні у курсантів морально-світоглядних установок, розвитку механізмів саморегуляції, участі у науково-пошуковій діяльності тощо. Зазначені завдання дослідження у процесуальному та технологічному плані було реалізовано у запропонованому факультативі "Творчість як шлях до професійного самовдосконалення".

5. Методика розвитку творчих якостей майбутніх офіцерів базується на положеннях синергетичної концепції розвитку особистості, відповідно до якої формування компетентного спеціаліста передбачає розвиток творчої особистості майбутнього офіцера в цілому. Зазначений підхід відповідає особистісно орієнтованій парадигмі освіти, яка наголошує на необхідності формування гармонійної, творчої особистості. Тому результати дисертаційного дослідження засвідчують, що розвиток творчих якостей курсанта має бути реалізованим на рівні його цілісної особистості.

6. Зазначена методика у процесуальному плані була реалізована у технологічному підході формування творчих якостей, який містить систему науково-обґрунтованих дій щодо формування творчих якостей майбутнього офіцера: високої самосвідомості, стійких соціально-значущих мотивів службової діяльності, потреби у самовдосконаленні, патріотизму, розвитку вольових механізмів саморегуляції, високих організаторських якостей та компетентності у комунікативній діяльності, здатності до емпатії та співпереживання, вміння гнучко виконувати різні соціальні ролі, розвитку сенсорних каналів сприйняття дійсності, здатності до творчого діалектичного мислення, ініціативності, самокритичності, творчого стилю діяльності, широкої ерудиції та культури, професійної компетентності, розвитку художньо-естетичного світобачення.

7. Формувальний експеримент та діагностування курсантів контрольної та експериментальної груп підтверджують гіпотезу дослідження та ефективність запропонованої методики формування творчих якостей курсантів. Діагностування параметра творчого потенціалу засвідчило, що як у контрольній, так і в експериментальній групах спостерігалися певні зміни щодо прояву цього параметру протягом терміна дослідження, але в експериментальній групі, на відміну від контрольної, ці зміни після проведення

формування експерименту виявилися достовірно значущими. Аналіз результатів тестування засвідчує, що представники експериментальної групи виявили більш виражені творчі здібності, що свідчить не тільки про їхній вищий творчий потенціал, але й про більшу обізнаність з проблем творчості та більшу спрямованість на креативну діяльність.

8. У дисертації набула подальшого розвитку психолого-педагогічна структура професійної готовності майбутніх офіцерів до виконання своїх службових обов'язків у контексті творчих особистісних якостей, які розглядаються як суттєвий чинник професійного становлення, самовдосконалення, творчої самореалізації курсантів, а також методика оцінювання творчих якостей особистості

9. Критерієм доведеності ефективності запропонованої методики є статистична значущість відмінності досліджувальних ознак їх професійної **Підготовленості**, а саме: динаміка результатів у рівнях сформованості показників творчих якостей курсантів експериментальної групи під впливом обґрунтованої методики та різниці досягнутих результатів курсантами експериментальної і контрольної груп. Статистичне доведення гіпотези дослідження підтверджує, що формування творчих якостей курсантів ВВНЗ у процесі фахової підготовки буде здійснюватися більш успішно завдяки розробці структури їх творчих якостей та врахування системи відповідних організаційно-педагогічних умов.

10. Перспективними напрямками дослідження з проблеми нашої дисертаційної роботи є: теоретико-методологічне обґрунтування формування творчих якостей майбутніх офіцерів у різних умовах функціонування військових частин; методичне обґрунтування цілісної системи формування творчої особистості курсанта в системі вищої військової освіти у навчальній та позанавчальній діяльності.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях:

Машталір А.М., Кубицький С.О., Вознюк О.В. Формування творчої особистості курсанта: синергетичний аспект // Нові технології навчання: Науково-методичний збірник. - Київ, 2004. - №38. - С.109-117.

Машталір А.М. До проблеми формування творчої особистості // Проблеми освіти: Науково-методичний збірник. - Київ, 2004. - №37. - С.160-169.

Машталір А.М. Проблемні питання формування творчої особистості // Нові технології навчання: Науково-методичний збірник. - Київ, 2004. - №39. - С.90-97.

Машталір А.М. Технологія формування творчої особистості курсанта // Проблеми освіти: Науково-методичний збірник. - Київ, 2004. - №39. - С.221-228.

Машталір А.М. Діагностика сформованості творчих якостей у майбутніх офіцерів // Нові технології навчання: Науково-методичний збірник. - Київ, 2005.-№41.-С.135-147.

Тези у збірниках матеріалів конференцій:

Машталір.А.М. До питання формування творчої особистості курсанта ВВНЗ // Особистість в інформаційному просторі: Мат-ли науково-метод. конф. Житомирського військового інституту радіоелектроніки ім. С.П.Корольова. - Житомир, 2004. - С.61-63.

Машталір.А.М. Організаційно-педагогічні умови формування творчої особистості курсанта // Творчість як засіб особистісного росту та гармонізації людських стосунків: Мат-ли міжнародної науково-практ.конф. - Житомир, 2005.-С.68-69.

Машталір.А.М. До питання розвитку творчої особистості в умовах переходу до Європейського освітнього простору // Мат-ли міжвузівської науково-метод. конф. Житомирського військового інституту радіоелектроніки ім. С.П.Корольова - Житомир, 2005. - С.35-36.

Машталір А.М. Формування творчих якостей майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти. - Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти, Київ, 2006.

Дисертація містить результати теоретико-експериментального дослідження наукового завдання формування творчих якостей майбутніх офіцерів.

В роботі здійснено психолого-педагогічний аналіз професійної діяльності військових фахівців, який дав можливість зробити висновок, що ця діяльність буде успішною, якщо буде реалізовуватись на творчому рівні. Розроблено структуру творчих якостей курсанта вищого військового навчального закладу, яка стала основою для діагностування рівнів їх сформованості. Визначено організаційно-педагогічні умови формування творчих якостей та розроблено методику їх реалізації. Проведено формувальний експеримент, який засвідчив, що реалізація запропонованих організаційно-педагогічних умов та методики формування творчих якостей позитивно відображаються на результатах навчання курсантів, на більш високому якісному рівні формує їх як військових фахівців. Розроблені на основі дослідження науково обґрунтовані рекомендації можуть використовуватись науково-педагогічними працівниками вищих військових навчальних закладів у навчально-виховному процесі.

Ключові слова: військова діяльність, творчість, творча особистість, творчі якості, творче мислення, організаційно-педагогічні умови.

Машталір А.Н. Формирование творческих качеств будущих офицеров в процессе профессиональной подготовки.

Дисертація на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 - Теория и методика профессионального образования. - Центральний інститут последипломного педагогического

образования, Киев, 2006.

Анализ философской, психолого-педагогической литературы показал, что одной из главных тенденций современного образовательного процесса есть обновление знаний и направленность на творческий характер овладения ими, что значительно повышает требования к военным специалистам. Поэтому одной из главных задач современной системы военного образования есть её направленность на формирование профессионально компетентной творческой личности, что должно обеспечиваться переходом к творческим, проблемным методам обучения и воспитания.

В работе проведён анализ профессиональной деятельности военнослужащих, специфических условий службы офицеров частей радиоэлектронной разведки, в результате чего установлена важность развития творческих качеств, а профессиональная подготовка курсантов должна быть нацелена на достижение творческого уровня деятельности, формирование творческой личности с целью повышения эффективности выполнения служебных обязанностей.

Методом системного обобщения выделены три блока творческих качеств будущих офицеров: мотивационно-ценностный, интеллектуально-гностический, поведенческо-практический. Определена цель констатирующего эксперимента, разработан необходимый исследовательский аппарат: показатели, уровни сформированности, комплекс соответствующих методик.

Исследования мотивационно-ценностного блока предусматривали диагностику уровня мировоззренческой направленности курсантов; интеллектуально-гностического - определение уровня их творческого потенциала, эмпатийных способностей и доминирующей системы восприятия; поведенческо-практического - изучение ролевого статуса курсантов и их локуса контроля.

Определены организационно-педагогические условия, которые фокусируются в плоскости синергетической концепции развития личности, когда формирование творческих качеств должно быть реализовано на уровне целостной личности курсанта. Они предусматривают: расширение социально-ролевого репертуара курсантов, их перцептивного восприятия окружения, развитие эмпатийности, творческого диалектического мышления и освоения действительности, активизацию мотивации творческой деятельности, развитие механизмов саморегуляции, воли. Реализация определённых организационно-педагогических условий осуществляется через разработанную методику формирования творческих качеств курсанта.

Проведен формирующий эксперимент, который основывался на разработанном факультативе "Творчество как путь к профессиональному самосовершенству". Результаты эксперимента дали положительный результат и подтвердили эффективность предложенной методики. Разработанные рекомендации могут использоваться преподавателями, командирами курсантских подразделений высших военно-учебных заведений в учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: военная деятельность, творчество, творческая личность, творческие качества, творческое мышление, организационно-педагогические условия.

Mashtalir A. M. Formation of creative qualities in the future officers in the process of professional training.- Manuscript.

Thesis for a Candidate's degree of Pedagogical Sciences on speciality 13.00.04-Theory and Methodology of Professional Education.- The Central Institute of post-diploma Pedagogical Education.- APS of Ukraine, Kyiv, 2006.

Thesis contains the results of theoretical and experimental research of the problem of formation of creative qualities in the future officers in the process of professional training. The papers reflect the results of investigation of the psychological and pedagogical analysis of professional activity of military specialist's, that enables to draw the conclusion that this activity will be a successful one if it is realized on creative level. The model of creative personality of a cadet of higher military educational establishment and his psychological characteristic are worked out. This model became a basis for the diagnostic procedure of the levels of formation of cadets' create qualities. The organizational and pedagogical prerequisites of formation of creative personality are defined as well as the technology of its realization is worked out.

The formation experiment is carried out, which testifies that the realization of proposed organizational and pedagogical prerequisites and the technology of formation of creative personality will positively result in the teaching of the cadets in the process of their professional training as military specialists.

Scientific recommendations worked out on the basis of the research work can be applied by the pedagogues of higher military educational institution in the training process.

Key words: military activity, creativity, creative personality, creative way of thinking, the organizational and pedagogical prerequisites.

Підписано до друку 30.10.2006 р. Формат 60х90/16
Ум.друк.арк.0,9.Обл.-вид.арк. 0,9
Тираж 100 прим. Зам. № 45

Друкарня ЖВІР'Е
м. Житомир, проспект Миру, 23